

NINIEJSZY TEKST STANOWI FRAGMENT KSIĄŻKI:

Zygmunt Gloger

PISMA ROZPROSZONE

TOM II
1877–1889

Redakcja naukowa edycji
Jarosław Ławski i Jan Leończuk

Wstęp
Anna Janicka i Dorota Rembiszewska

Opracowanie tekstów i przypisy
Łukasz Zabielski, Sebastian Kochaniec,
Michał Siedlecki, Grzegorz Kowalski

Noty i słownik czasopism
Anna Janicka

Indeksy opracowali
Mona Al-Kaber i Michał Siedlecki

Całość 3-tomowej edycji można znaleźć na stronie
<http://www.ksiaznicapodlaska.pl/statics/gloger.html>

Publikacja powstała w ramach grantu NPRH pn. *Naukowa edycja krytyczna „Pism rozproszonych” Zygmunta Glogera w trzech tomach*. Czas trwania projektu: lata 2013–2017

Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku
Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” Uniwersytetu w Białymstoku
Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku

KSIĄŻNICA
PODLASKA

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

Białystok 2015

Zygmunt Gloger, *Miscellaneous Writings, Volume 2. 1877–1889*. Edited by Jarosław Ławski and Jan Leończuk. Introduction by Anna Janicka and Dorota Rembiszewska. The Texts Prepared by Łukasz Zabielski, Sebastian Kochaniec and Grzegorz Kowalski. Index by Monika Jurkowska and Michał Siedlecki. The Łukasz Górnicki Library 'Książnica Podlaska'. Chair in Philological Studies 'East-West', the University of Białystok. Białystok 2015.

SUMMARY

The present volume of Zygmunt Gloger's *Miscellaneous Writings* – the second one out of the three planned – brings together his articles, notes and reportages from 1877 to 1889.

Zygmunt Gloger (1845–1910) was a Polish ethnographer, historian, archaeologist and writer. He is best remembered for his monumental four-volume *Encyclopedia of Old Polish Culture* published from 1900 to 1903. Apart from this, he is the author of notable studies in history and ethnography: *Wedding Celebrations* (1869), *Old Poland's Historical Geography* (1900), *Plays, Games, Riddles and Jokes: From Folk Tales and Old Books* (1885–1886). He also pioneered in the field of Polish reportage and travel writing, which is evidenced by his outstanding book *The Valleys of Rivers. Travels Along the Neman, Vistula, Bug and Biebrza* (1903).

Gloger's bibliography, published by Stefan Demby in 1910, includes more than 800 works and is by no means complete. Gloger wrote on as diverse topics as economy, industry, agriculture, fruit farming, linguistics and culture, forestry and archaeology. Even though he considered himself to be primarily a historian of antiquity and an archaeologist, he was also the author of newspaper articles, reportages and poems.

In his literary, scholarly and social work Gloger exemplified two major mindsets of the nineteenth-century Polish culture: the romantic and the positivistic. While the former tended to evoke the spirit of Polish glorious past and exhorted to national uprisings (which invariably ended in failure – the November Uprising in 1831 and the January Uprising in 1863), the latter stood for the development of Polish land, education, industry, agriculture and culture. Gloger managed to reconcile these two, apparently mutually exclusive, attitudes. At the age of fourteen he settled down in Jeżewo, Podlasie, i.e. he chose to live and work on the borderland between the old Grand Duchy of Lithuania and the Crown of the Kingdom of Poland. He studied at the "positivistic" Major School in Warsaw and at the "conservative" Jagiellonian University in Cracow, but his literary, scholarly and journalistic projects were bound up with Warsaw. Because of his talent for harmonizing ideological and aesthetic contradictions he can, paradoxically, be labelled a "progressive traditionalist".

The three-volume edition of Zygmunt Gloger's *Miscellaneous Writings* was possible thanks to the financial support of the Ministry of Science and Higher Education. Within the National Program for the Development of Humanities Książnica Podlaska Library has carried out this editorial project in collaboration with Chair in Philological Studies 'East-West' at the Department of Philology, the University of Białystok. The publication of the whole material is scheduled for the period from 2013 to 2017. Apart from its head, Professor Jarosław Ławski (the University of Białystok), the project team includes: Jan Leończuk (the Director of The Łukasz Górnicki Library 'Książnica Podlaska'), Łukasz Zabielski (PhD), Michał Siedlecki (PhD), Sebastian Kochaniec (MA), Grzegorz Kowalski (MA), Monika Jurkowska (MA), and Daniel Zamierowski (MA).

The present critical edition collects Gloger's minor works published in various late nineteenth- and early twentieth-century periodicals: *Family Chronicle*, *Warsaw Library*, *Weekly Review*, *Warsaw Herald*, *Farmer's Gazette*, *Trade Gazette*, et al. The original spelling has been modernized, and all the texts have been footnoted and supplemented with critical comments. The volume also includes a dictionary of Polish nineteenth-century periodicals and a biography of Gloger as well as an extensive index of proper names, geographical names and names of periodicals.

Volume 2 brings minor writings (feature articles, reportages, polemics) and scholarly papers (on ethnography, archeology, language studies, literature, economy) that were written at the time when Gloger was doing research on his major works, such as *Encyclopedia of Old Polish Culture*. In these texts Gloger does not refer to politics openly – that was not possible because of the Tsarist censorship in the Russian Empire. Promoting the idea of civilizational progress and, simultaneously, teaching a deep respect for the Polish national tradition, he tries to work out his own notion of advancement that would combine elements of positivism and traditionalism (referring to old Polish and romantic literature). Thus the volume unveils Gloger's new face: an efficient journalist and a columnist, who submits analogical texts to *Farmer's Gazette*, *Echo*, and *Illustrated Weekly* (to name but a few), which results in endless repetitions of the same motifs, themes, sentences and paragraphs.

The two introductions to Volume 2, "Zygmunt Gloger and the Idea of Positivistic Practice" and "The Language of Zygmunt Gloger's Writings", were written by Anna Janicka (PhD) (The Research Unit in Late 19th and Early 20th Polish Literature, the University of Białystok) and Professor Dorota Rembiszewska (Institute of Slavic Studies at the Polish Academy of Sciences in Warsaw), respectively.

Volume 3 of *Miscellaneous Writings* (Gloger's works from 1889 to 1910) will be published 2016.

Przełożył: Jacek Partyka

Zygmuntas Gliogeris, *Išblaškyti Raštai*, T. II, 1877–1889, mokslinė redakcija Jarosław Ławski ir Jan Leończuk, įžanga Anna Janicka ir Dorota Rembiszewska, tekstų apdorojimas Łukasz Zabielski, Sebastian Kochaniec, Grzegorz Kowalski, Michał Siedlecki, rodyklės Monika Jurkowska, Michał Siedlecki, Łukasz Górnickio Palenkės biblioteka, Balstogės universiteto Filologinių tyrimų katedra „Rytai-Vakarai“, Balstogė 2015.

REZIUOMĖ

Antrąjį iš trijų Zygmunto Gliogerio *Išblaškytų raštų* tomų sudaro jo 1877–1889 metų straipsniai, studijos, pastabos ir reportažai.

Zygmuntas Gliogeris (1845–1910) buvo lenkų etnografas, istorikas, archeologas ir rašytojas. Paliko monumentalią IV tomų *Senosios Lenkijos enciklopediją*, išleistą 1900–1903 m. Parašė taipogi eilę istorinių ir etnografinių darbų: *Vestuvių apeigos (Obchody weselne, 1869)*, *Lenkijos žemių istorinė geografija (Geografia historyczna ziem dawnej Polski, 1900)*, *Žaidimai, mįslės, juokai ir pasakėlės iš liaudies lupų ir senųjų knygų (Zabawy, gry, zagadki, żarty i przypowieści z ust ludu i ze starych ksiąg, 1885–1886)*. Buvo reportažo ir kraštotyros vienas pradėtojų, apie ką liudija jo garsi knyga (lietuviškas pavadinimas) *Nemunu: upių slėniais (Dolinami rzek. Opisy podróży wzdłuż Niemna, Wisły, Bugu i Biebrzy, 1903)*.

Gliogerio darbų bibliografija, Stefano Dembe paskelbta 1910 m., apima virš 800 pozicijų, bet ir taip nėra išsamai. Gliogerio darbų tematika buvo įvairiapusė: ekonomika, pramonė, žemės ūkis, sodininkystė, kalbotyra ir kultūra, miško ūkis ir archeologija. Nors Gliogeris pats save laikė senų laikų tyrinėtoju ir archeologu, jis buvo kartu ir rašytojas, buvo žinomas kaip publicistas, reporteris, poemų autorius.

Savo plačioje literatūrinėje, mokslinėje ir visuomeninėje veikloje Gliogeris demonstravo dvi XIX a. lenkų kultūroje dominuojančias tendencijas: romantinę ir pozityvistinę. Pirmoji apeliavo į Lenkijos šlovingą praeitį ir jos dvasiai išsaugoti žiebė tautinius sukilimus, deja, pralaimėtus (1830 m. Lapkričio ir 1863 m. Spalio sukilimai). Tuo tarpu kita kvietė prie darbo vardan Lenkijos žemių civilizacinio vystymosi, švietimo, pramonės ir žemės ūkio kūrimo ir palaikymo bei plačiai suprantamos kultūros rėmimo. Gliogeris jungė savyje šias dvi tariamai priešingas tendencijas. Nuo 14 metų amžiaus Gliogerio gyvenimas sėjosi su Ježevo miesteliu Palenkėje, taigi jis gyveno ir kūrė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos Karalystės pasienyje. Studijavo „pozityvistiniame“ Varšuvos universitete bei „konservatyviame“ Jogailaičių universitete Krokovoje, o savo rašytiniais, mokslo ir žurnalistikos darbais buvo susietas daugiausia su Varšuva. Tai buvo žmogus, kuris sugebėdavo sutaisyti savyje idėjinius ir estetinius prieštaravimus. Galima jį paradoksaliai apibudinti kaip „progresyvų tradicjonalistą“.

Trijų tomų Zygmunto Gliogerio *Išblaškytų raštų* leidinys tapo įmanomas Lenkijos Respublikos Mokslo ir studijų ministerijos finansinio parėmimo dėka. Łukasz Górnickio Palenkės biblioteka parengė šį leidinį kartu su Balstogės universiteto Filologijos fakulteto Filologinių tyrimų katedra „Rytai-Vakarai“ Nacionalinės humanistikos vystymosi programos projekto rėmuose. Projektas buvo vykdomas 2013–2017 m. Moksliniam projektui vadovavo Balstogės universiteto profesorius Jarosław Ławski, o jį vykdė: Jan Leończuk – Łukasz Górnickio Palenkės bibliotekos direktorius bei jos moksliniai darbuotojai ir bendradarbiai: prof. Anna Sitarska, mgr. Grzegorz Kowalski, dr. Łukasz Zabielski, mgr. Daniel Znamierowski.

Šį kritinį leidinį sudaro Gliogerio nedidelės apimtės darbai, išbarstyti eilėje XIX a. antrosios pusės ir XX a. pradžios periodinių leidinių, tarp jų: „Kronika Rodzinna“, „Biblioteka Warszawska“, „Przegląd Tygodniowy“, „Kurier Warszawski“, „Gazeta Rolnicza“, „Gazeta Handlowa“ ir kt. Tekstų rašyba buvo modernizuota, pridėtos išnašos ir leidėjų komentarai. Tome taipogi patalpintas XIX a. periodinių leidinių žodynas, autoriaus biograma (dr. Anna Janicka) bei išsamios pavardžių, leidinių ir vietovių rodyklės.

II tomą sudaro publicistika (esė, reportažai, polemikos) ir moksliniai straipsniai (etnografijos, archeologijos, kalbotyros, literatūros, ekonomikos temomis) iš to laikotarpio, kai Gliogeris rinko medžiagą savo svarbiausiems darbams, tokių kaip Senosios Lenkijos enciklopedija (*Encyklopedia staropolska*). Šio

laikotarpio tekstuose jis nekėlė politinės tematikos, nes tai buvo neįmanoma griežtos carinės Rusijos imperijos cenzūros sąlygomis. Derindamas civilizacijos pažangos propagavimą su gilia pagarba nacionalinėms tradicijoms, Gliogeris stengėsi sukurti savo pažangos viziją, kuri derintu pozityvizmo ir tradicionalizmo elementus (paskutinis grindžiamas senosios Lenkijos ir romantizmo literatūros). Šiame tome susipažįstame ir su kitu Gliogeriu: žurnalistu ir publicistu, kuris operatyviai ir tuo pačiu laiku rašo straipsnius ta pačia tematika laikraščiams „Gazeta Rolnicza“, „Echo“ ir „Tygodnik Ilustrowany“ (bei eilei kitų leidinių). Tokio strategijos rezultatas yra idėjų, temų ir net išties fragmentų kartojimas kai kuriuose tekstuose (tiesa, tokių yra nedaug).

Tomą atidaro dvi mokslinės įžangos: dr. Annos Janickos (Balstogės universiteto Pozityvizmo ir Jaunosios Lenkijos literatūros institutas) *Zygmuntas Gliogeris ir pozityvizmo idėja ir praktika* ir prof. Dorotos Rembiszewskos (Lenkijos mokslų akademijos Slavistikos institutas Varšuvoje) *Zygmunto Gliogerio raštų kalba*.

Išblaškytų raštų leidimas pasibaigs 2016 metais trečiuoju tomu su autoriaus 1889–1910 metų darbais.

Przełożył: Jan Sienkiewicz

Зыгмунт Глогер, *Лісты раскіданыя*, Т. II, 1877-1889, навуковая рэдакцыя Яраслаў Лаўскі і Ян Леанчук, уступ *Анна Яніцка і Дарота Рэмбішэўска, апрацоўка тэкстаў Лукаш Забэльскі, Себасцьян Каханец, Гжэгаж Кавальскі, Міхал Сядлецкі, інджсы Моніка Юржоўска, Міхал Сядлецкі, Падляшская бібліятэка імя Лукаша Гурніцкага ў Беластоку*, Кафедра філалагічных даследаванняў „Усход-Заход” Універсітэта ў Беластоку, Беласток 2015.

РЭЗЮМЭ

Прэзентаваны другі з трох тамоў *Лістоў раскіданых* Зыгмунта Глогера даносіць яго артыкулы, даследаванні, нататкі, рэпартажы з гадоў 1877-1889.

Зыгмунт Глогер (1845-1910) быў польскім этнографам, гісторыкам, археолагам і пісьменнікам. Застаўся ў памяці як аўтар манументальнай *Старопольскай энцыклапедыі* ў чатырох тамах, апублікаванай у 1900-1903 гадах. З’яўляецца таксама аўтарам выдатных гістарычных і этнаграфічных прац: *Вясельныя ўрачыстасці* (1869), *Гістарычная геаграфія зямель даўняй Польшчы* (1900), *Забавы, гульні, загадкі, жарты і прытчы з вуснаў людю і са старых кніг* (1885-1886). Быў адным з піянераў рэпартажа і краязнаўства, сведчаннем чаго з’яўляецца ягоная выдатная кніга *Далінамі рэж. Апісанні падарожжа ўздоўж Нёмана, Віслы, Буга і Бебжы* (1903).

Бібліяграфія прац Глогера, апублікаваная ў 1910 годзе Стефанам Дэмбегам, ахоплівае звыш 800 пазіцый. Яна не з’яўляецца поўнай. Глогер пісаў на многія тэмы: гаспадаркі, прамысловасці, земляробства, саадаводства, мовазнаўства і культуры, лясніцтва і археалогіі. Хаця лічыў сябе найперш даследчыкам старажытнасці і археолагам, быў таксама нісьменнікам – вядомым як публіцыст, рэпарцёр, аўтар паэм.

Глогер аб’ядноўваў у сваёй шырокай пісьменніцкай, навуковай і грамадскай дзейнасці элементы дзвюх дамінуючых у XIX стагоддзі пазіцый у польскай культуры: рамантычнай і пазітывісцкай. Першая апелявала да духу слаўнай мінуўшчыны Польшчы і ў імя яго вырагавання заклікала да нацыянальных паўстанняў, якія, на жаль, заканчваліся паражэннем (Лістападаўскае паўстанне 1830 года і Студзеньскае 1864 года). Другая ж прапаноўвала працу над цывілізацыйным развіццём польскіх зямель, асветы, прамысловасці, земляробства і шырока зразумелай культуры. Глогер спалучаў у сабе гэтыя дзве, на першы выгляд, супярэчлівыя, пазіцыі. З 14 гадоў жыцця быў звязаны з Яжэвам на Падляшшы, такім чынам, жыві і тварыў на мяжы Вялікага Княства Літоўскага і Кароны. Вучыўся ў „пазітывісцкай” Галоўнай Школе ў Варшаве, а таксама ў „кансерватыўным” Ягелонскім універсітэце ў Кракаве, аднак як літаратар, навуковец і журналіст быў звязаны, больш за ўсё, з Варшавай. Быў чалавекам, які спалучаў ідэйныя і эстэтычныя супярэчнасці. Парадаксальна яго можна назваць „прагрэсіўным традыцыяналістам”.

III-томнае выданне *Лістоў раскіданых* Зыгмунта Глогера стала магчымым дзякуючы фінансавай падтрымцы *Міністэрства навукі і вышэйшай адукацыі*. У праекце Нацыянальнай праграмы па развіцці гуманітарных навук Падляшская бібліятэка імя Лукаша Гурніцкага ў Беластоку выканалі гэтае выданне ў супрацоўніцтве з Кафедрай філалагічных даследаванняў „Усход-Заход”, якая дзейнічае на Філалагічным факультэце Універсітэта ў Беластоку. Праект быў рэалізаваны ў 2013-2017 гадах. Выданнем кіруе праф. Яраслаў Лаўскі з Універсітэта ў Беластоку, а выканаўцамі праекта з’яўляюцца Ян Леанчук – дырэктар Падляшскай бібліятэкі, а таксама навуковыя супрацоўнікі: др Лукаш Забэльскі, др Міхал Сядлецкі, мгр Себасцьян Каханец, мгр Гжэгаж Кавальскі, мгр Моніка Юржоўска, мгр Данель Знамероўскі.

Гэта публікацыя з’яўляецца першым крытычным выданнем дробных твораў Глогера, надрукаваных у часопісах з 2 паловы XIX ст. і пачатку XX ст., такіх як: „Кроніка Родзінна”, „Бібліятэка Варшаўска”, „Пшэглэнд Тыгоднёвы”, „Кур’ер Варшаўскі”, „Газета Рольніча”, „Газета Гандлёва” і іншыя. Тэксты маюць сучасны правапіс, дададзены да іх спасылкі і рэдактарскі каментар. Цэласць дапаўняе слоўнік часопісаў з XIX ст., біяграфія творцы, а таксама комплексныя інджсы прозвішчаў і мясцовасцей.

У II томе *Лістоў раскіданых* друкуюцца публіцыстыка (фельетоны, рэпартажы, палемікі) і навуковыя даследаванні з перыяду, калі Глогер збіраў матэрыялы да сваіх найважнейшых прац, такіх як *Старопольская энцыклапедыя*. У тэкстах з гэтага перыяду, аўтар не ўздывае непасрэдна палітычнай тэматыкі, таму што гэта было немагчымым ва ўмовах строгай царскай цензуры ў Расійскай імперыі. Спалучаючы папулярызатыю цывілізацыйнага прагрэсу з глыбокай пашанай да

народнай традыцыі, Глогер засяроджвае ўвагу на выяўленні ўласнага погляду на прагрэс, які спалучае элементы пазітывізму і традыцыяналізму (ён жа грунтуецца на звароце да старапольскай і рамантычнай літаратуры). У томе знаёмімся таксама з другім абліччам Глогера: журналіста і публіцыста, які хутка і адначасова піна артыкулы на такія ж самыя тэмы ў “Газету Рольнічу”, “Эха”, “Тыгоднік Ілюстраваны” (і ў многія іншыя часопісы). У выніку такой стратэгіі ў некаторых (не надта шматлікіх) тэкстах паўтараюцца матывы, тэмы, сказы, а нават цэлыя фрагменты высноў.

Том адкрываюць два навуковыя ўступы: др Анны Яніцкай (Заклад Літаратуры Пазітывізму і Маладой Польшчы Універсітэта ў Беластоку): *Зыгмунт Глогер адносна ідэй і практыкі пазітывізму*; праф. Дароты Рэмбішэўскай (Інстытут Славістыкі Польскай Акадэміі Навук у Варшаве) *Аб мове лістоў Зыгмунта Глогера*. Выданне *Лістоў раскіданых* Зыгмунта Глогера завершыцца ў 2016 годзе томам, у якім будуць змешчаны яго лісты 1889-1910 гадоў.

Przełożyła: Alina Filinowicz

Зигмунт Глогер, *Розпорошені праці*, т. II, 1877–1889, наукова редакція Ярослав Лавський і Ян Леоньчук, вступ Анна Яницька і Дорота Рембішевська, опрацювання текстів Лукаш Забельський, Себастьян Коханець, Гжегож Ковальський, Міхал Седдецький, покажчики Моніка Юрковська, Міхал Седдецький, Піддяська книгозбірня ім. Лукаша Гурницького в Білостоці, кафедра філологічних досліджень „Схід–Захід” Університету в Білостоці, Білосток 2015.

РЕЗЮМЕ

Запропонований другий з трьох томів *Розпорошених праць* Зигмунта Глогера містить його статті, студії, довідки, репортажі з 1877–1889 років.

Зигмунт Глогер (1845–1910) – польський етнограф, історик, археолог і письменник. Він закарбував у пам'яті нащадків як автор монументальної *Старопольської енциклопедії* у чотирьох томах, опублікованої в 1900–1903 роках. Він є автором видатних історичних і етнографічних робіт: *Весільні урочистості* (1869), *Історична географія земель давньої Польщі* (1900), *Забави, зри, загадки, жарти та розповіді зуст народу та зі старих книжок* (1885–1886). Був одним із піонерів репортажу та краєзнавства, свідченням чого є видатна книжка *Долинами річок. Опис подорожей вздовж Німана, Вісли, Буга та Бобрі* (1903).

Бібліографія праць Глогера, опублікована 1910 року Стефаном Дембим, містить понад 800 найменувань. Вона неповна. Глогер писав на багато тем з галузі економіки, промисловості, сільського господарства, садівництва, мовознавства і культури, лісництва й археології. Хоча вважав себе насамперед дослідником старожитностей і археологом, був також письменником, відомим публіцистом, репортером, автором поем.

Глогер поєднував у своїй широкій письменницькій, науковій і громадській діяльності елементи двох домінуючих у XIX столітті в польській культурі позицій: романтичної й позитивістичної. Перша прикликала дух славного минулого Польщі та в ім'я його збереження закликала до національних повстань, які, на жаль, закінчувались поразкою (листопадове повстання 1830 та січневе 1864 року). Друга натомість пропонувала працювати над цивілізаційним розвитком польських земель, освітою, пробудженням промисловості, сільського господарства і культури у широкому розумінні. Глогер поєднував у собі ці дві зовні відмінні позиції. З 14 років він був пов'язаний з Єжевом на Підляшші, тож жив і творив на кордоні давнього Великого князівства Литовського і Корони. Він вчився у „позитивістичній” Головній школі у Варшаві та в „консервативному” Ягеллонському університеті в Кракові, натомість у своїй письменницькій, науковій і журналістській діяльності був насамперед пов'язаний з Варшавою. Був людиною, що поєднувала в собі ідейні та естетичні протилежності. Парадоксально, його можна назвати „прогресивним традиціоналістом”.

Видання трьох томів *Розпорошених праць* Зигмунта Глогера стало можливим завдяки фінансовій підтримці Міністерства науки і вищої освіти. У рамках проекту Національної програми розвитку гуманітарних наук це видання здійснила Піддяська книгозбірня ім. Лукаша Гурницького в Білостоці у співпраці з кафедрою філологічних досліджень „Схід – Захід” філологічного факультету Університету в Білостоці. Реалізація проекту відбувається в 2013–2017 роках. Виданням керує Ярослав Лавський з Університету в Білостоці, а виконавцями проекту є Ян Леоньчук – директор Піддяської книгозбірні та її наукові співробітники: Лукаш Забельський, Міхал Седдецький, Себастьян Коханець, Гжегож Ковальський, Моніка Юрковська, Даніель Знамеровський.

Це видання є першим критичним опрацюванням дрібних праць Глогера, розпорошених по часописах другої половини XIX і початку XX століття, таких як: „Родинна хроніка”, „Варшавська бібліотека”, „Тижневий перегляд”, „Варшавський кур'єр”, „Рільнична газета”, „Торговельна газета” тощо. Тексти подяються у сучасному записі, вони доповнені посиланнями і редакторськими коментарями. До цього доданий словник часописів XIX століття, біографічна довідка про митця та широкі покажчики імен і місцевостей.

Другий том містить публіцистичні тексти (фейлетони, репортажі, полеміки) та наукові праці (етнографічні, археологічні, мовознавчі, літературознавчі, економічні), написані в період, коли Глогер збирав матеріали до своїх найважливіших робіт, таких як *Старопольська енциклопедія*. У текстах цього періоду він не порушує прямо політичні теми, адже це було неможливе в умовах суворої царської цензури в Російській імперії. Поєднуючи пропагування цивілізаційного розвитку з

глибокою шаною національних традицій, Глогер зосередився на створенні власної візії прогресу, що включала елементи позитивізму і традиціоналізму (останній проявився в посиланнях на старопольську і романтичну літературу). У томі бачимо також інше обличчя Глогера: журналіста та публіциста, який швидко й у той самий час пише статті на подібні теми до „Аграрної газети”, „Еха”, „Ілюстрованого тижневика” (та багатьох інших часописів). Наслідком такої стратегії є повторення подібних мотивів, тем, речень, а навіть цілих фрагментів міркувань у деяких (небагатьох) текстах.

На початку тому розміщені дві наукові передмови: Анни Яніцької (відділення літератури позитивізму та Молодої Польщі Університету в Білостоці) *Зигмунт Глогер та ідея і практика позитивізму*; Дороти Рембішевської (Інститут славістики Польської академії наук у Варшаві) *Про мову праць Зигмунта Глогера*. Видання *Розпорошених праць* Зигмунта Глогера завершить в 2016 році том його робіт з 1889–1910 років.

Przełożyła: Mariya Bracka

Зигмунд Глогер, *Рассеянные письма*, т. II, 1877–1889 гг., научная редакция Ярослава Лавского и Яна Леончука, вступительное слово Анны Яницкой и Дороты Рембишевской, обработка текстов Лукаша Забельского, Себастиана Коханца, Гжегожа Ковальского, Михала Седлецкого, списки составили: Моника Юрковска, Михал Седлецки, а также, Подляшское книготорговое предприятие в Белостоке им. Лукаша Гурницкого, кафедра филологических исследований «Восток-Запад» Университета в Белостоке, Белосток 2015.

РЕЗЮМЕ

Представленный второй из трех томов *Рассеянных писем* Зигмунда Глогера, содержит статьи, исследования, ноты, репортажи автора за период 1877-1889 гг.

Зигмунд Глогер (1845—1910) польский этнограф, историк, археолог и писатель. Он является автором известной монументальной *Старопольской энциклопедии* в шести томах, опубликованной в 1900-1903 гг. Его перу, также, принадлежат выдающиеся исторические и этнографические работы; *Празднование свадеб* (1896), *Историческая география давних польских земель* (1900), *Развлечения, игры, загадки, шутки и притчи устами народа и из старых книг* (1885—1886). Он является пионером в области репортажа и краеведения, подтверждением этого является незаурядная книга *По долинам рек. Описание путешествия вдоль Немана, Вислы, Буга и Бябжи* (1903).

Библиографический сборник работ Глогера был опубликован в 1910 г. Стефаном Демби. В него вышло более 800 единиц библиографии, но это еще не все труды автора. Глогер писал затрагивал многие темы: хозяйства, производства, земледелия, садоводства, языкознания и культуры, лесничества и археологии. Его считали, прежде всего, исследователем древности и археологом, но он был также известен как писатель – публицист, репортер и автор поэм.

Глогер совмещал в своей обширной писательской, научной и общественной деятельности элементы двух доминирующих течений в польской культуре XIX века: романтизма и позитивизма. Романтическое течение призывало дух достойного похвалы прошлою Польши и во имя его спасения взывало к народным восстаниям, которые, к сожалению, заканчивались неудачей (Ноябрьское восстание в Польше в 1830 г. и Январское восстание в 1864 г.). Позитивное же направление предлагало начать работу над цивилизованным развитием польских земель, просвещением, развитием производства, земледелия и культуры, а широком значении этого слова. Глогер сумел соединить в своих трудах эти два, казалось бы, несоединимые направления. С 14 лет исследователь был связан с Ежевом на Подлясье, жил и писал на границе давнего Княжества Литовского и Королевства Польского. Учился в Главной Школе в Варшаве, которая придерживалась тогда позитивистских взглядов, а также в «консервативном» Ягелонском университете в Кракове, однако, поддерживал писательские, научные и журналистские связи, прежде всего, с Варшавой. Он с необычайной ловкостью умел примирить идеологические и эстетические разногласия. Это парадокс, но все же, его можно назвать «современным приверженцем к старым традициям».

Трехтомное издание *Рассеянных писем* Зигмунда Глогера стало возможным благодаря поддержке Министерства науки и высшего образования. В проекте Национальной программы Развития гуманистики Подляшское книготорговое предприятие им. Лукаша Гурницкого в Белостоке воплотило это издание в жизнь в сотрудничестве с кафедрой филологических исследований «Восток-Запад», которая находится на филологическом факультете Университета в Белостоке. Проект был реализован в 2013—2017 гг. Руководитель издания проф. Ярослав Лавски из Университета в Белостоке, а претворяют в жизнь проект: Ян Леончук – директор Подляшского книготоргового предприятия, а также научные сотрудники: д-р Лукаш Забельски, д-р Михал Седлецки, м-р Себастиан Коханец, д-р Гжегож Ковальски, м-р Моника Юрковска, м-р Даниель Знамеровски.

Настоящая публикация является первым критическим изданием небольших произведений Глогера, разбросанных по журналам, издаваемым во второй половине XX века: «Семейная хроника», «Варшавская библиотека», «Недельное обозрение», «Варшавский курьер», «Земледельческая газета», «Торговая газета» и др. Язык текстов прошел модификацию, теперь публикации снабжены сносками и издательским комментарием. Дополняют издание: словарь изданий XIX века, творческая биография и обширные списки фамилий и местностей.

Во втором томе представлена публицистика (фельетоны, репортажи, полемика) и научные работы (по этнографии, археологии, языкознанию, литературоведению, экономике) того периода, когда Глогер собирал материалы для своих самых важных работ *Старопольской энциклопедии*. В текстах этого промежутка времени автор не поднимает непосредственно политическую тематику, хотя это было возможно в условиях строгой царской цензуры в Российской империи. Объединяя пропаганду развития цивилизации и, относясь с глубоким уважением к народной традиции, Глогер концентрируется на создании собственного взгляда на поэзию, соединяющей элементы позитивизма и традиции (последний как раз основывается на обращении к старопольской и романтической литературе). В произведениях настоящего тома предоставляется возможность познакомиться с новым лицом Глогера: журналиста и публициста, который быстро, не теряя времени, пишет статьи на вышеупомянутую тему в «Земледельческую газету», «Эхо» и «Иллюстрированный еженедельник», а также, в другие периодические издания. Эффект этой стратегии заключается в повторении одних и тех же сюжетов, тем, предложений и даже целых фрагментов выводов в некоторых (не очень больших) текстах.

Том открывают два научных вступления: др. Анны Яницкей (кафедра литературы позитивизма и молодой Польши Университета в Белостоке) *Зигмунд Глогер перед идеей и практикой позитивизма*; проф. Дороты Рембишевской (Институт славистики Польской академии наук в Варшаве) *О языке писем Зигмунда Глогера*. Последний том, в котором находятся письма 1889—1910 гг., завершит издание *Рассеянных писем* Зигмунда Глогера.

Przełożył: Bazyli Siegień